

Miroslav Němec

Histoire croisée československého školství v době meziválečné

Oponentský posudek habilitační práce

V podkapitole Vytyčení problému autor definuje jako cíl své práce *vytvořit mnohvrstevnou analýzu vzájemně se ovlivňujících vztahů mezi několika národními společenstvími v podmínkách daných centrální školní politikou...* . Již při pohledu na strukturu obsahu je zřejmé, že téma vskutku pojal velmi komplexně.

V rámci metodické úvahy stojí v popředí *histoire croisée*, ta ostatně již v názvu knihy navozuje cestu, kterou se autor hodlá ubírat. I když si nejsem zcela jista, jestli je dobré dávat metodu do titulu. *Histoire croisée*, jež se vnímá jako jakýsi imaginární bod, do něhož se sbíhají metodologické směry posledních desetiletí, aby vznikl teoretický model pro psaní transnacionálních dějin, je záležitost velmi ambiciózní. Je sympatické, že si habilitant je vědom i jistých úskalí této metody.

Teoretická východiska v rámci druhé kapitoly Jazyky a literatura jsou podrobnou syntézou problematiky nacionalismu, snad až příliš zevrubnou. Nevím také, zda je potřebný exkurs protonacionalismus, nicméně potenciální knižní vydání může posloužit v této části i jako užitečná pomůcka pro studenty. Naopak jazyková otázka zejména ve školství v Rakousko-Uhersku je samozřejmě potřebným vstupem pro pochopení situace v meziválečném Československu, cenný je, a to v celém textu, doprovod teorie konkrétními příklady a osudy.¹ Plynulý přechod do jazykového „plánování“ zejména na počátku existence první Československé republiky je pak poměrně novátorskou syntézou.

Po kritické analýze čechoslovakismu obecně následuje text o čechoslovakismu a výuce mateřštiny. Miroslav Němec zde přesvědčivě dokazuje právě v oblasti školství, že se přes všechny problémy a otazníky čechoslovakismu ani na samém počátku existence státu, ani kdykoli poté nejednalo o snahu Slovensko čechizovat.

Dalším „jazykovým“ tématem práce je němčina v první republice. Zde opět oprávněně konstatuje manko ve výzkumu – zejména, co se týče vzájemné jazykové empatie. Autor se ostatně zabýval některými aspekty – patří k tomu i problematika tzv. handlů dětí právem za účelem jazyk se naučit. Ale i v této oblasti se ukázalo, že co se týče posunu ve vnímání jeden druhého, byly výsledky více než různé. Na závěr této kapitoly habilitant ale může

---

¹ I když samozřejmě lze nalézt i drobné nepřesnosti, například osobnost několikrát zmiňovaného Karla Klostermanna byla složitějším případem, než popisuje Mareile Ahrndt. Byla mu také věnována nověji i u nás pozornost, mimo jiné se jedná o studie Hany Klínkové či Ivana Martinovského. Srv. pozn. 73 na straně 46.

konstatovat, že *československé jazykové plánování a kroky ministerstva školství v ohledu na němčinu se ukazují jako mnohem úspěšnější, než v ohledu na slovenštinu.*

Analýza českých a německých čítanek v meziválečné době ukazuje pozoruhodný komplex metodologických i obsahových otázek. Zajímavá je v tomto kontextu osobnost germanisty Josefa Körnera, který se snažil prosazovat střízlivý koncept výuky literatury, takový, který by neumožňoval její politizování, samozřejmě v konfrontaci s Augustem Sauerem a jeho následovníky neměl šanci ani v jiných záležitostech, jak ostatně ukázala i jeho habilitace. Je však považován za významného literárního historika, není vnímán jako outsider (s. 121)². Obecně lze konstatovat, že stát pak sice věděl na základě zkušeností minulých dob, že škola formuje postoje budoucího občana, cestu, jak tento proces ze svého hlediska pozitivně ovlivnit, však hledal těžce. Podobně tomu bylo u učebnic historických, kde ovšem byla situace posunuta díky dominanci Pekařovy učebnice. Zde ovšem přes skutečně zevrubnou a fundovanou analýzu obsahu i funkce všech vydání této knihy se autorovi, myslím, přece jen nepodařilo vysvětlit to klíčové, proč byla tak bezkonkurenční? A možnou odpovědí je i to, že přes veškeré připomínky a kritiku nebylo jednoduché konkurovat osobnosti formátu Josefa Pekaře. I v případě školních atlasů autor důkladně popisuje, jak i zde, nebo v tomto případě ještě více, byla zjevná takřka do konce existence státu centrální bezmoc.

Kapitolu o židovském vzdělávání na závěr považuji za cenný přehled, který umožňuje vhled do jeho specifických koncepcí a systému.

V závěru jsou pak shrnuty odpovědi na úkoly, které si autor v úvodu v rámci avizované *histoire croisée* zadal. Lze konstatovat, že se mu skutečně podařilo vytvořit ucelený pohled sledované problematiky. Text vytváří přehledné výkladové celky s někdy snad až příliš širokým kontextem. Ty pak doprovázejí novátorské jádro – materiálové analýzy.

Práci Miroslava Němce lze vřele doporučit jako habilitační práci s tím, že je dobré, že se počítá s jejím brzkým vydáním v edičním plánu FF UJEP.

Ústí nad Labem, dne 26. 7. 2018

Doc. Kristina Kaiserová, CSc.

---

² <https://www.deutsche-biographie.de/gnd116297271.html#ndbcontent> (23. 7. 2018).